

Кузьменко Анна Юріївна,

аспірантка Інституту педагогіки НАПН України

Гораш Катерина Вікторівна,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу інновацій
та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ

УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ-ПЕДАГОГІВ У РЕФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Педагогічна спадщина видатних українських вчених-педагогів все більше привертає увагу наукової та педагогічної спільноти України і світу, це зумовлено тим, що будь які інноваційні зміни та реформи ґрунтуються на наукових результатах попередніх досліджень та аналізі й рефлексії педагогічного досвіду.

За роки незалежності України відбулись зміни в інформаційно-публічному просторі, зокрема державна політика щодо зняття грифу секретності зі всіх архівних документів радянської доби сприяє зростанню чисельності історико-бібліографічних досліджень і переосмисленню діяльності вчених-педагогів у 20–60 роки минулого століття, які в складних умовах тоталітарної держави сприяли збереженню української школи і національних традицій українського народу. Важливими для сучасної педагогічної науки є пошуки кращих педагогічних ідей, науково-педагогічної спадщини і прикладів діяльності українських вчених і педагогів в освіті, які здійснюються з метою збагачення та збереження наукового надбання педагогічної науки та застосування в педагогічній практиці.

Результатами сучасних історико-бібліографічних досліджень є введення до наукового обігу чималого масиву малознаного або невідомого матеріалу — друкованих та архівних джерел, відкриття нових документальних фактів з історії вітчизняної педагогічної науки. У національну культуру і науку повернуто імена українських вчених, які замовчувались або були викреслені радянською владою,

що призвело до часткової або повної втрати знань про їхню творчу і наукову спадщину [1].

Науково-педагогічна і педагогічна спадщина українських вчених, організаторів освіти і науки, педагогів та педагогів-методистів С. А. Ананьїна, Х. Д. Алчевської, О. М. Астряба, Т. Ф. Бугайко, Г. Г. Ващенко, Б. Д. Грінченка, М. І. Демкова, О. А. Захаренко, В. Н. Каразина, І. П. Соколянського, В. О. Сухомлинського, І. М. Штепенка, К. Д. Ушинського, С. Х. Чавдарова, Я. Ф. Чепіги та багатьох інших є невичерпним джерелом ідей і прикладів для сучасних дослідників і реформаторів. Адже, вони зробили значний внесок в українську науку і техніку, збагативши їх не тільки різними відкриттями, ідеями, теоріями, технологіями, а й започаткували нові наукові школи та напрями досліджень.

У дослідженні ми звертаємось до багатої педагогічної спадщини С. Х. Чавдарова, зокрема на основі аналізу наукових джерел нами: визначено й охарактеризовано періоди та напрями науково-педагогічної і науково-дослідної діяльності С. Х. Чавдарова; означено його особистий внесок у створенні системи радянської освіти в УРСР (акцентується увага на реформі радянської освіти в складних умовах 32–34 років ХХ ст.; розкрито зміст наукової та педагогічної спадщини С. Х. Чавдарова (зокрема, з проблем розвитку української мови та розроблення методичного забезпечення навчання української мови, підготовки вчителів української мови, дослідження педагогічної спадщини видатних педагогів); розроблено методичні рекомендації щодо використання науково-педагогічної спадщини С. Х. Чавдарова в сучасній реформі української освіти.

Маємо відзначити цінність і актуальність педагогічних ідей та унікальність досвіду С. Х. Чавдарова, який за п'ятдесят років науково-педагогічної діяльності пройшов шлях від рядового вчителя (1917–1926 рр.) до відомого вченого та директора Інституту педагогіки (1943–1956 рр.) і завідував кафедрою педагогіки Київського університету (1944–1962 рр.) [3].

Сава Христофорович Чавдаров один з перших долучився до створення системи української освіти в умовах реформи радянської освіти на початку 30-х років ХХ століття. «Не буде великим перебільшенням сказати, що він (С. Х. Чавдаров) її (освіту в радянській Україні) створив саме як систему, що охоплює все суспільство. <...>, але знайти людину, особистий внесок якого можна було б порівняти

з внеском Сави Христофоровича Чавдарова в становлення системи освіти в УРСР, буде дуже важко» [4].

Важливо відмітити, що одними з характерних особливостей реформування радянської освіти України в 1933–1938 рр. були: подолання неписьменності дорослого населення запровадження єдиної структури загальноосвітньої школи; відсутність університетів, зменшення кількості вищих навчальних закладів; відповідність кількості шкіл з українською мовою навчання питомій частці українців у складі населення; невтручання дитячих та молодіжних комуністичних організацій у навчально-виховний процес шкіл, їх автономна діяльність [1].

За розробленими підручниками української мови С. Х. Чавдарова навчалось не одно покоління українських школярів. «Список підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, які написав особисто та в співавторстві Сава Христофорович Чавдаров, з усіма перевиданнями (а окремі його підручники української мови витримали більше 30 перевидань), включає 171 позицію. <...>. Він є автором першого україномовного підручника «Педагогіка» для вузів (закладів вищої освіти). Майже дві сотні наукових, науково-популярних, публіцистичних статей, статей з питань дидактики, методики викладання, виховання школярів належать його перу.» [4].

Сучасна реформа освіти і науки в Україні покликана сформувати запит на якісну підготовку дослідників та якісні розробки в галузі фундаментальних і прикладних наук, зупинити ізоляцію і стагнацію в сфері досліджень, скоротити розрив між дослідженнями та впровадженням їх результатів, інтегрувати вищу освіту й науку України в освітній та дослідницький простір Європейського Союзу [5]. У дослідженні «Внесок педагогічної спадщини С. Х. Чавдарова у розвиток української освіти (20–60 роки ХХ століття)» ми робимо спробу виокремити та описати основні ідеї та прогресивні приклади науково-педагогічної діяльності С. Х. Чавдарова з метою їх відображення та застосування в сучасній реформі української освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бездробний Ю., Козирський В., Шендеровський В. Видатні українські вчені у світовій науці : Стислий довідник. — К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. — 107 с.
2. Гораш К. В. Кузьменко А. Ю., Проблеми теорії та практики навчання у педагогічній спадщині С. Х. Чавдарова: зб. наук. праць «Педагогічні науки» Херсонського державного університету. Том 2 № 78 — 2017. С. 13–17.

3. До 125-річчя від Дня народження Сави Христофоровича Чавдарова. Сайт Педагогічного музею України НАПН України Режим доступу: <http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/chavdarov/>
4. Піхорович В. Д. Філософські та соціально-педагогічні погляди С. Х. Чавдарова: наук. часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7 : Релігієзнавство. Культурологія. Філософія, Вип. 40. 2019. С. 155–163.
5. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Протасової. — К. ; Львів : НАДУ, 2012. — 456 с.

Міхно Олександр Петрович,

*кандидат педагогічних наук,
директор Педагогічного музею України,
старший науковий співробітник
Державної науково-педагогічної
бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського*

КОНЦЕПЦІЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ 1991–2017 РОКІВ: КОНТРОВЕРЗИ ПОСТУПУ

Науковці відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України у межах наукової теми «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022, керівник наукового дослідження — Л. Березівська) працюють над документами з історії модернізації змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017). Серед основних завдань дослідження: упорядкування текстів документів на основі розроблених критеріїв задля цілісного представлення процесу модернізації змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні; здійснення джерелознавчого синтезу документів як історико-педагогічних джерел з окресленої проблеми для збагачення джерельної бази педагогічних й історико-педагогічних досліджень щодо еволюції змісту загальної середньої освіти незалежної України, її актуалізації з метою прогнозування проблематики досліджень із питань змістового наповнення освітнього процесу. Кінцевим результатом науково-дослідної роботи стане публікація у 2022 році